

Defensar Madrid és defensar Catalunya

- L'ajuda prestada a la capital en la guerra civil demostra que és possible la solidaritat entre els dos pobles

ANTONI SEGURA*

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 1.06.09

La frase pot resultar sorprenent en els temps que corren, acostumats a percebre les relacions entre Madrid i Barcelona en termes de confrontació i rivalitat. De motius no en sobren, si repassem la història recent –i no tan recent–, i, en termes d'imaginari polític, les dues ciutats visualitzen dues maneres antagòniques d'entendre l'Estat i de fer política, tal com el Reial Madrid i el FC Barcelona recullen dues adscripcions sentimentals i identitàries diferents. És clar que aquestes referències es dilueixen, i es fan més complexes, o es reafirmen, i tendeixen a la simplicitat, en cada persona. No és just, doncs, traslladar els estereotips que pesen sobre les dues ciutats a l'actitud dels seus habitants, que en el passat van donar indubtables mostres de solidaritat entre Catalunya i Madrid.

Eren uns temps particularment difícils, perquè el 18 de juliol de 1936 s'havia produït un cop d'Estat militar contra la Segona República que havia donat lloc a una guerra civil que el 4 de novembre de 1936 arribava a les portes de Madrid. L'objectiu rebel era conquerir la capital, amb la creença que això decidiria la guerra. El Govern legítim abandonava la ciutat dos dies després per establir-se a València. Però l'ofensiva franquista fou aturada el 7 de novembre en el seu intent de penetrar a Madrid per la Casa de Campo i la Ciutat Universitària.

Madrid féu bona la consigna del ¡No pasaran! El poble de Madrid, les milícies i l'Exèrcit republicà, les Brigades Internacionals i milers de milicians procedents del front d'Aragó –i, per tant, de Catalunya– frenaren l'ofensiva, i Madrid romangué republicana. Els primers milicians catalans havien arribat al setembre, i dos mesos després superaven els 9.000 efectius. Molts, com el líder anarquista Buenaventura Durruti, hi deixarien la vida. Però la campanya d'ajuda a Madrid no es limità a l'enviament de soldats. L'octubre de 1936, la Conselleria de Sanitat i Assistència Social aprovava la creació dels Comitès d'Ajuda a Madrid, que, juntament amb altres organismes i amb la col·laboració de la Generalitat i l'Ajuntament de Barcelona, canalitzaren l'ajuda a Madrid que sol·licitava la Junta de Defensa de la ciutat.

El gener de 1937, es decretava l'evacuació de Madrid, mentre els rebels intentaven maniobres indirectes contra la capital, com les ofensives del Jarama (6-16 de febrer) i de Guadalajara (8-18 de març), que no aconseguiren l'objectiu d'aïllar la ciutat ni de modificar el front de Madrid. Entre l'1 i el 7 de març tingué lloc a Barcelona la Setmana de la Solidaritat de Catalunya amb Madrid, que es tancà amb un multitudinari míting a la plaça de braus de la Monumental, en què el president Lluís Companys pronuncià aquell contundent «¡Madrileños! Catalunya os ama», convertit en consigna en el cartell editat pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya.

Les mostres de solidaritat de Catalunya envers la ciutat assetjada es mantingueren fins que la conquesta de Vinaròs (el 15 d'abril de 1938) per part dels rebels dividí en dos la zona republicana. La solidaritat s'expressà de moltes maneres: amb l'enviament de queviures, flassades, medicaments; amb viatges al front de Madrid de les autoritats catalanes

(inclòs el president de la Generalitat), de polítics i de representants de la societat civil per tal d'infondre moral als defensors de la ciutat, etcètera. Catalunya acollí també centenars de milers de refugiats, sobretot nens, procedents, principalment, de Madrid i la zona centre, del País Basc i d'Andalusia, la qual cosa obligà a garantir els serveis bàsics (habitatge, manutenció, sanitat i educació) d'una població que, el gener de 1937, superava ja amb escreix el 10% del total de Catalunya.

En definitiva, donar a conèixer la campanya d'ajuda a Madrid durant la guerra civil és una oportunitat per demostrar que, més enllà de les picabaralles polítiques, és possible la solidaritat entre els pobles, especialment quan, com era el cas, es comparteix la lluita per la llibertat. Això és el que succeí ara fa més de set dècades entre Barcelona – Catalunya– i Madrid, que quedarien també agermanades per la intensitat criminal dels bombardeigs de l'aviació dels rebels.

L'exposició que fins a finals de juliol es pot veure al Centre Cultural Blanquerna de la Generalitat a Madrid, Defensar Madrid és defensar Catalunya (lema immortalitzat per Martí Blas i Blasi en el cartell editat pel Sindicat de Dibuxants Professionals de la UGT el 1936), i organitzada per l'Ajuntament de Barcelona i el Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI) de la Universitat de Barcelona, amb la col·laboració de Tribuna Barcelona, ens remet a la solidaritat en temps de guerra, quan l'Espanya republicana i la Catalunya autònoma s'enfrontaven a l'amenaça del feixisme. Malauradament, com recordava Albert Camus el 1946, «va ser a Espanya on la meua generació va aprendre que hom pot tenir raó i ser derrotat, que la força pot destruir l'ànima i que hi ha vegades que el coratge no obté cap recompensa». I, tanmateix, malgrat la desfeta final, va vèncer el sentiment solidari, que és «la tendresa dels pobles» (Pablo

Neruda), quelcom que sovint s'oblida en el frec a frec de la batalla política quotidiana, incapaç d'anar més enllà de la conjuntura del moment i d'aprendre del passat.

*Catedràtic d'Història Contemporània i director del Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la UB